

กระบวนการทำให้บริการวิชาการด้านวัฒนธรรมและศิลปะแก่ชุมชน

ความหมายของวัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” มาจากภาษาอังกฤษ คำว่า “Culture” คำนี้มีรากศัพท์มาจาก “Cultura” ในภาษาละติน มีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ในด้านภาษาศาสตร์ “วัฒนธรรม” เป็นคำที่ได้มาจากการรวมคำ 2 คำเข้าด้วยกัน ได้แก่

- วัฒนธรรม หรือ วัฒน หมายถึง ความเจริญงอกงาม รุ่งเรือง
- ธรรมะ หรือ ธรรม หมายถึง กฎ ระเบียบ หรือข้อปฏิบัติ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้นิยามความหมาย “วัฒนธรรม” ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ, วิถีชีวิตของหมู่คณะ ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พุทธศักราช 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเปราะบางเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน ทางวิทยาการหมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และรวมใจอยู่ในหมู่พวกของตน

กลุ่มประชาสัมพันธ์สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวง ได้ให้นิยาม วัฒนธรรม หมายถึงวิถีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคม เช่น การกิน การอยู่ การแต่งกายและหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต ซึ่งคนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมาสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา

ความหมายของศิลปะ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้นิยามของศิลปะว่า ศิลปะ คือ ฝีมือ ฝีมือทางการช่าง การแสดงซึ่งอารมณ์ สะเทือนใจ ให้ประจักษ์เห็น พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2530 นิยามความหมายของศิลปะว่า ศิลปะ คือ ผลแห่งพลังความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ที่แสดงออก ในรูปลักษณะ ต่างๆ ให้ปรากฏซึ่งสุนทรียภาพความประทับใจ หรือ ความสะเทือนอารมณ์ ตามอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา ประสบการณ์ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี หรือความเชื่อในลัทธิศาสนา และกล่าวว่า ศิลปะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ทัศนศิลป์ (Fine Art) กับประยุกต์ศิลป์ (Applied Art)

ประเภทของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นวัฒนธรรมที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ เป็นรูปธรรม เช่น หนังสือ แว่นตา รถยนต์ เป็นต้น เป็นสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมคิดค้นขึ้นมา
2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เป็นวัฒนธรรมที่มองไม่เห็น เป็นภavnามธรรม เช่น ค่านิยม มารยาท ประชญา บรรทัดฐาน สถาบัน สังคม ความเชื่อ เป็นต้น

การจัดประเภทตามเนื้อหาของวัฒนธรรม จะแยกได้ 4 ประเภทดังนี้

1. คติธรรม คือ วัฒนธรรมทางศีลธรรมและทางจิตใจ อันเป็นคติหรือหลักการดำเนินชีวิตที่ส่วนใหญ่รับมาจากหลักธรรมทางศาสนามีความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจเป็นสำคัญ

2. วัตถุประสงค์ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง วัตถุทางศิลปกรรม เช่น เจดีย์ บ้านเรือน รวมถึงเครื่องอุปโภคทั้งหลายซึ่งถือว่าเป็นวัตถุทั้งสิ้นโดยคนในสังคมร่วมกันประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต

3. เนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางกฎหมายหรือขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีที่มีความสำคัญเสมอด้วยกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติตาม

4. สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคมเป็นวัฒนธรรมในการติดต่อเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์หรือมารยาทในสังคมหรือสมาชิกพึงปฏิบัติต่อกันในโอกาสต่าง ๆ

ในการศึกษากลุ่มชุมชนใดๆ จำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ทั้งด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อเป็นการศึกษาปัจจุบันในแต่ละท้องถิ่น การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นนั้น นอกจากศึกษาจากตำราแล้ว ยังสามารถศึกษาได้จากข้อมูลปฐมภูมิได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งทำให้เราทราบเรื่องราวจากเจ้าของวัฒนธรรมโดยตรง ในการศึกษาชุมชนท้องถิ่นนั้น มีเครื่องมือประกอบการศึกษา ดังนี้

เครื่องมือศึกษาชุมชน¹

1.แผนที่เดินดิน

แผนที่เดินดิน คือ การทำแผนที่ที่เกิดจากการจดบันทึกลักษณะทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมของชุมชน และสิ่งต่างๆ ที่พบเห็น จากการสำรวจด้วยการดู สัมผัส สังกเกต และการรับฟัง เป็นแผนที่ที่สร้างขึ้นอย่างง่าย เป้าหมายการทำแผนที่เดินดิน คือ เป็นเครื่องมือชิ้นแรกก่อนทำงานร่วมกับชุมชน ทำให้เห็นภาพรวมของชุมชนครบถ้วนที่สุด ได้ข้อมูลครบถ้วนในเวลาสั้น และข้อมูลค่อนข้างน่าเชื่อถือเพราะเกิดจากการสังเกตด้วยตนเอง วิธีการทำแผนที่เดินดิน คือ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนก่อน จากเอกสาร ตำรา แผนที่ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการค้นคว้า ต้องมีความเข้าใจหน้าที่ทางสังคม ลักษณะทางกายภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่ศึกษากับชุมชนอื่น การทำแผนที่เดินดินนั้นควรทำงานเป็นทีม ไม่แยกกันเขียน และควรมีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างผู้ร่วมทำแผนที่เพื่อได้ข้อมูลที่หลากหลาย

2.ประวัติศาสตร์ชุมชน

ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นการศึกษาเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนในมุมมองใหม่ๆ ทั้ง 4 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนทำให้เข้าใจความเป็นมาเรื่องราวของชุมชน ลดอคติส่วนตัว ไม่ตัดสินชุมชนด้วยความคิดของคนนอกชุมชน ลดช่องว่างการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนควรศึกษาในมิติที่หลากหลาย คือ 1.การเมือง ศึกษาตั้งแต่ผู้นำท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ความขัดแย้งของคน และการรวมกลุ่มของคนในชุมชน 2.เศรษฐกิจ ศึกษาวิถี เศรษฐกิจ ปัจจัยการผลิตสินค้าในชุมชน อาชีพ รวมไปถึงรูปแบบสินค้า การผลิตของผลิตภัณฑ์ในชุมชน 3.

¹ อ้างอิงจาก หนังสือวิถีชุมชน คู่มือการรู้ที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก โดย นพ.โกมาตร จึงเสถียร

สังคมวัฒนธรรม ศึกษาประวัติความเป็นมา ประเพณี บุคคลสำคัญ ปราชญ์ชาวบ้าน 4.สุขภาพ ศึกษาสุขภาพในอดีต ระบบการบริการสาธารณสุข การแพทย์แผนโบราณและแผนปัจจุบัน ในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนไม่ควรด่วนสรุปข้อมูลจากการให้ข้อมูลของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ควรมีการตรวจสอบข้อมูล ตรวจสอบข้อเท็จจริงและความคิดเห็นของคนในชุมชน

3.ผังเครือญาติ

ผังเครือญาติเป็นการสร้างแผนภูมิเครือญาติ เป็นการถอดความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติ ความสัมพันธ์เชิงสายเลือด ทำให้มองเห็นรากฐานของชุมชน เป้าหมายของการทำผังเครือญาติคือ ทำให้เข้าใจโครงสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนเชิงเครือญาติ รู้จักตัวบุคคลและความสัมพันธ์ในเวลาที่สั้น และเป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์เจ้าหน้าที่กับชาวบ้าน

4.โครงสร้างองค์กรชุมชน

การศึกษาโครงสร้างองค์กรชุมชน เป็นการศึกษาสถาบัน องค์กร ตัวบุคคล อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โครงสร้างองค์กรชุมชน ได้แก่ หน่วยงานรัฐ อบต. อบจ. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน หมอชาวบ้าน โรงพยาบาล โดยศึกษาถึงตัวแปรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองร่วมด้วยการศึกษาโครงสร้างองค์กรชุมชนทำให้มองเห็นความหลากหลายของชุมชน และทำให้การวางแผนการทำงานชุมชนเกิดประสิทธิภาพ

เทคนิควิธีการศึกษาชุมชน

1. การเตรียมความพร้อมและอุปกรณ์ที่จำเป็นในเก็บข้อมูล การลงพื้นที่เก็บข้อมูลควรมีการเตรียมความพร้อมและอุปกรณ์ที่จำเป็น ดังนี้

1.1 แผนที่ และข้อมูลพื้นฐาน เป็นเครื่องมือสำคัญ และเป็นหลักฐานในการศึกษาประวัติศาสตร์ ที่จำเป็นอย่างหนึ่ง สามารถช่วยในการศึกษาที่ตั้งของชุมชน สะท้อนสภาพปัจจัยการตั้งชุมชน และเป็นเครื่องมือนำทางในพื้นที่นั้นๆ

1.2 กล้องถ่ายภาพ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเครื่องมือช่วยการบันทึกความทรงจำ และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างหนึ่งจากการลงพื้นที่ สามารถใช้งานง่าย สะดวก รวดเร็ว โดยควรเตรียมอุปกรณ์เสริมให้พร้อม เช่น แบตเตอรี่ เมมการ์ด เป็นต้น

1.3 เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกการสนทนาเพื่อความแม่นยำในการเก็บข้อมูล เครื่องบันทึกเสียงสามารถฟังซ้ำได้บ่อยๆ หากไม่แน่ใจในการจดบันทึกจากการสนทนา

1.4 เครื่องมือจดบันทึก สมุด ปากกา ใช้เพื่อบันทึกข้อมูลในขณะนั้น ขณะสัมภาษณ์เราสามารถจดเรียบเรียงข้อมูลได้ เพื่อบันทึกโดยเฉพาะข้อมูล หรือประเด็นที่มีความสำคัญ

1.5 ยานพาหนะ เป็นปัจจัยหนึ่งในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ควรจะเลือกประเภทของยานพาหนะที่มีความเหมาะสมต่อการเดินทาง เพื่อการเข้าถึงพื้นที่เป้าหมาย

1.6 สุขภาพ ผู้ลงพื้นที่ที่จำเป็นต้องมีความพร้อมของสุขภาพร่างกาย เพราะจะส่งผลต่อการลงพื้นที่เก็บข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 เครื่องแต่งกาย การแต่งกายควรเป็นชุดสุภาพถูกกาลเทศะ มีความเหมาะสมต่อการทำกิจกรรมในลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามสถานที่ต่างๆ

2. การเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่

กระบวนการเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์นั้นควรจะศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้าน ครบถ้วนทั้ง เอกสารลายลักษณ์อักษรทั้งเอกสารจากส่วนกลาง และท้องถิ่น ภาพถ่าย แผนที่ รวมถึงข้อมูลจากการบอกเล่า จากนั้นคัดเลือกหลักฐาน ประเมินคุณค่าหลักฐานอย่างมีเหตุผล พร้อมทั้งดูปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของหลักฐาน แล้วจึงตีความเนื้อหา แยกแยะ วิเคราะห์หลักฐานเพื่อนำเสนอ เรื่องราวที่ศึกษาได้อย่างน่าเชื่อถือ

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสามารถสืบค้นข้อมูลได้จากคนในท้องถิ่นและข้อมูลจากส่วนกลาง การศึกษาข้อมูลจากคนในท้องถิ่นเป็นการศึกษาจากผู้อยู่ในเหตุการณ์ สามารถเล่าเรื่องราวได้ดี เพราะประสบพบเจอเหตุการณ์ด้วยตนเอง มีความทรงจำเรื่องราวได้อย่างดี แต่เราไม่ควรสอบถามจากบุคคลเดียวโดยถือว่าเป็นส่วนทั้งหมดของท้องถิ่นนั้น เพราะแต่ละคนอาจจะมีความทรงจำที่ไม่เหมือนกัน และยังเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แต่ละบุคคลนั้นหากมีกล่าวอ้างถึงบุคคลอื่น เราควรขอข้อมูลบุคคลนั้นในการติดต่อสัมภาษณ์ต่อไป เช่น ชื่อ - สกุล ความเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล สถานที่ที่ติดต่อได้ ความสำคัญกับท้องถิ่น

2.1 การสังเกต

ในการเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความจำเป็นที่จะลงสำรวจในท้องถิ่นนั้นๆ เอง เนื่องจากการสำรวจพื้นที่ด้วยตนเองเราจะมองเห็นลักษณะแท้จริงและข้อเท็จจริงในพื้นที่ ซึ่งการลงพื้นที่ ในแต่ละครั้งแต่ละช่วงเวลาเราจะได้ข้อมูลที่ใหม่ ไม่ซ้ำกับที่เคยทำมา เพราะในแต่ละพื้นที่ย่อมมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นและที่สำคัญ คือ เราสามารถได้ข้อมูลที่เชิงลึก ตรงประเด็นที่ศึกษา การเก็บข้อมูลด้วยตนเองนี้ ควรใช้การสังเกตสิ่งแวดล้อมโดยรอบด้วย มองทุกอย่างรอบตัวอย่างสนใจ เพื่อเราจะได้ข้อมูลที่แปลกใหม่ สนใจศึกษาทุกอย่างที่อยู่ในชุมชน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เจ้าของพื้นที่หรือคนท้องถิ่นที่เห็นความสำคัญด้วย และเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าของพื้นที่ได้แสดงความคิด ความรู้ และความทรงจำออกมา

2.2 การสัมภาษณ์

การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นลักษณะพื้นฐานของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือบอกเล่าเรื่องเล่าของคนในท้องถิ่นหรือผู้เกี่ยวข้องซึ่งมีจุดเด่นที่เป็นผู้ที่มีความรู้ หรือความทรงจำ และประสบการณ์ร่วมกับเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ถือเป็นข้อมูลที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งเป็นการศึกษาที่มีข้อจำกัดของข้อมูลเอกสาร อย่างไรก็ตามแม้ว่าข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะเป็นหลักฐานที่สำคัญต่อการศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แต่ผู้ศึกษาก็ต้องไม่ลืมที่จะตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล กล่าวคือ ในการสัมภาษณ์ควรสอบถามของข้อมูลจากหลายหลาย ไม่เพียงเจาะจงเฉพาะคนใดคนหนึ่ง เพราะแต่ละคนย่อมมีเรื่องราวหรือความทรงจำต่างกัน แต่ละคนอาจจะเจอเหตุการณ์ในสถานะที่ต่างกันถึงแม้จะอยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน ฉะนั้นเมื่อคนใดคนหนึ่งเล่าเรื่องราว ไม่ควรเชื่อถือในทันที แต่ควรหาข้อมูลอื่นๆ มาสนับสนุนหรือหาข้อโต้แย้ง เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับ

เทคนิคและมารยาทในการการสัมภาษณ์ที่เหมาะสม คือ ก่อนการสัมภาษณ์เราต้องแนะนำตนเองก่อน ว่าเป็นใคร มาจากไหน เก็บข้อมูลไปเพื่ออะไร เพื่อเป็นการขออนุญาตและสร้างความไว้วางใจแก่เจ้าของข้อมูล ทุกครั้งที่มีการบันทึกเสียง เราต้องขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนเสมอ เสียงที่บันทึกนี้ควรเก็บเป็นความลับ เพราะเจ้าของข้อมูลอาจไม่ต้องการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องรับทราบ การตั้งคำถาม อย่าตั้งคำถามเป็นข้อๆ ไป แต่ควรชวนคุยแบบธรรมชาติ ตามดู หูฟัง จะแสดงให้เห็นว่าเราซึ่งเป็นผู้สัมภาษณ์มีความสนใจต่อเรื่องราวของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งจะส่งผลต่อการกระตุ้นความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ ว่าสิ่งที่ได้ถ่ายทอดออกมาเป็นสิ่งที่มีความคุณค่าและน่าสนใจ

ลักษณะคำถามในการสัมภาษณ์ ลักษณะของคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์นั้นไม่ควรเป็นคำถามปลายปิด หรือเป็นคำถามที่เป็นการชี้แนะให้ต้องตอบไปทางใดทางหนึ่ง แต่ควรคำถามที่เป็นการเปิด ประเด็นเพื่อให้เจ้าของข้อมูลสามารถเล่าเรื่องราวได้ เราไม่ควรเตรียมคำถามเป็นข้อๆ ไปถามโดยตรง เพราะจะเป็นการปิดกั้นการสอบถามข้อมูลของตนเอง ระหว่างสนทนาควรสนใจผู้พูดตลอดเวลา ซักถาม หากสงสัยหรือหากต้องการทราบรายละเอียดให้ลึกลงไป ไม่ควรโต้แย้ง หากไม่แน่ใจข้อมูลสามารถหาหลักฐานอื่นเพื่อยืนยันความถูกต้องได้ภายหลังการสัมภาษณ์ ดังนั้นจึงไม่ควรโต้แย้งในลักษณะเถียงเพราะเราไม่ใช่คนในพื้นที่ เราไม่ทราบข้อมูลเชิงลึกได้มากกว่าคนในพื้นที่เอง

บรรยากาศการสนทนา เป็นส่วนสำคัญในการสืบค้นข้อมูล การสนทนาควรเป็นกันเอง ควรสบตา ผู้ให้ข้อมูลตลอดเวลา มีการตอบรับ ซักถาม ย้ำข้อมูลเพื่อเป็นการยืนยันว่าเรายังฟังผู้พูดอยู่ ให้ความสนใจตลอดเวลา ไม่สร้างความกดดันผู้ให้ข้อมูล ในการสนทนาแต่ละครั้งให้สังเกตผู้ให้ข้อมูลด้วยว่ามีความเหนื่อยล้าหรือต้องการให้ข้อมูลต่อไปหรือไม่ เพราะในการสอบถามแต่ละครั้งไม่ควรสร้างความลำบากทั้งกายและใจแก่ผู้ให้ข้อมูล หากผู้ให้ข้อมูลแสดงอาการที่ไม่พร้อมตอบแล้วเราควรขอจบการสนทนาพร้อมกับขออนุญาตเก็บข้อมูลวันหลัง

2.3 แหล่งข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เป็นส่วนหนึ่งของการสืบค้นข้อมูลและยังเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วย แหล่งข้อมูลจะเป็นหน่วยงานส่วนกลาง องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรบริหารส่วนจังหวัด หน่วยงานราชการอื่นๆ ขึ้นอยู่กับขอบเขตที่เราศึกษา ผู้ที่สามารถขอข้อมูลได้มีตั้งแต่เจ้าพนักงานทุกฝ่าย จนถึงผู้บริหาร เพราะแต่ละฝ่ายจะมีความถนัด ความรู้เฉพาะที่ต่างกันตามลักษณะงานที่ทำ ข้อมูลที่จะได้รับ เช่น แผนที่กายภาพ จำนวนประชากร ความเป็นมาของชุมชน ความสำคัญของสถานที่ต่างๆ กิจกรรมของชุมชน ลักษณะข้อมูลที่ได้จะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ การทำประโยชน์จากหน่วยงานรัฐเพื่อชุมชน

2.3 การบันทึกภาพ

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นใดๆ การบันทึกภาพเป็นการเก็บข้อมูลที่สำคัญอย่างหนึ่ง ภาพสามารถเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ เนื่องจากภาพเป็นการบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น และภาพยังมีอายุยาวนาน สามารถเก็บได้หลายรูปแบบ รูปแบบการบันทึกภาพในการเก็บข้อมูลนั้น มีวิธีการ คือ บันทึกภาพชื่อแหล่งที่เข้าไปก่อน เพื่อเป็นการบอกว่าชุดภาพหลังจากนี้เป็นแหล่งใด และเป็นการกำหนดจุดสิ้นสุดของชุดภาพที่แล้ว จากนั้นบันทึกภาพรวมของสถานที่เป็นลำดับซ้ายขวา แล้วจึงถ่ายภาพ เป็นจุดๆ ของสถานที่ต่อไป รูปแบบการบันทึกภาพเช่นนี้ควรทำทุกแหล่งสถานที่เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ และง่ายต่อการ

ค้นคว้าในภายหลัง หากสถานที่ที่จะเก็บภาพเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ควรขออนุญาตก่อนการเก็บไฟล์ภาพ ควรบันทึกชื่อสถานที่และวันที่เก็บข้อมูลไว้ด้วย

3. กระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การเก็บข้อมูลแต่ละครั้งโดยทั่วไปแล้วจะมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร บันทึกภาพ บันทึกเสียง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาจจัดหมวดหมู่ข้อมูลทั้งภาพ เสียง บันทึกแยกเป็นสถานที่ที่เก็บข้อมูล ในการแยกข้อมูลนี้ จำเป็นต้องระบุวันที่เก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูล ไว้ด้วยทุกครั้ง เมื่อจัดหมวดหมู่เรียบร้อยแล้ว จึงถึงขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ควรแยกเป็นประเด็น และแยกประเภทหลักฐาน ชั้นต้นและชั้นรอง หลักฐานชั้นต้น เช่น การสัมภาษณ์ ภาพถ่าย หลักฐานชั้นรอง เช่น หนังสือ ตำรา จากนั้นจึงประเมินคุณค่าเอกสารนั้น

การพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นการคัดเลือกหลักฐาน หรือเป็นขั้นตอน ของการตรวจสอบข้อมูล โดยพิจารณาจากความน่าเชื่อถือของผู้ให้ข้อมูล หรือแหล่งข้อมูล เช่น เป็นใคร มาจากไหน เป็นคนในชุมชนจริงหรือไม่ อาศัยอยู่ตั้งแต่เมื่อใด เป็นผู้ประกอบอยู่ในเหตุการณ์หรือไม่ และมีฐานะทางสังคมเช่นใด ระหว่างสนทนาเราควรสังเกตสีหน้า แววตาของผู้ให้ข้อมูลด้วยนอกจากนี้แล้ว ยังต้องนำข้อมูลที่ได้จากบุคคลนี้ไปเปรียบเทียบกับข้อมูลจากบุคคลอื่นอีกด้วย หรือเปรียบเทียบเนื้อหา สัมภาษณ์ กับเอกสารจากส่วนราชการ แผนที่ ภาพถ่าย หรือเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ได้รับมีข้อมูลสนับสนุนข้อเท็จจริงของข้อมูลหรือข้อขัดแย้งกับหลักฐานอื่นหรือไม่ อย่างไร

จากการเก็บข้อมูล สามารถตรวจสอบข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์บุคคลอื่นที่อยู่ในชุมชน เช่น ชาวบ้าน ในละแวกใกล้เคียง เจ้าหน้าที่บริหารส่วนตำบล เอกสารทางราชการ การตรวจสอบนี้จะตั้งคำถามเดียวกันแต่ถามหลายคน เพื่อดูข้อมูลที่ตรงกัน นำข้อมูลสัมภาษณ์ไปตรวจสอบหลักฐานอื่น เช่น ข่าว ภาพ จากแหล่งอื่นที่เชื่อถือได้ บันทึกราชการ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ

เมื่อมีการพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล เอกสาร หลักฐานต่างๆ แล้ว จึงเป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์และตีความข้อมูล โดยนำข้อมูลที่มีนำมาคิดวิเคราะห์เพื่อให้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การวิเคราะห์เป็นการแยกแยะข้อมูลแต่ละส่วนเพื่อนำมาอธิบายสร้างความเข้าใจ ศึกษาความสัมพันธ์ของข้อมูลแต่ละส่วน การตีความเป็นการแปลความหมายของข้อมูลที่มี เพื่อนำมาเรียบเรียงข้อมูลเข้าด้วยกัน จากนั้นจึงสู่ขั้นตอนการนำเสนอต่อไป

การเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นควรระมัดระวังในการขอข้อมูล การตั้งคำถาม เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละฝ่ายอาจมีปัญหากัน อาจมีการใส่ร้ายหรือบิดเบือนข้อมูล โดยเราเป็นคนนอก พื้นที่ อาจจะไม่รับรู้ในทันที เราจึงควรลงพื้นที่บ่อยๆ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ เป็นการแสดงออกถึงความ ตั้งใจจริง และพยายามสังเกตการณ์ของแต่ละฝ่าย เราไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทั้งหมด แต่เราสามารถรับรู้ เข้าใจปัญหา และแนะนำแนวทางแก้ไขได้